

УДК 796.01

Спортивна тілесність і тіла-афекти: поза межами соціальних форматів

С.В. МОГІЛЬОВА

Харківський національний університет внутрішніх справ, м. Харків, Україна,
E-mail: athena84@mail.ru**Авторське резюме**

Автором розглядаються деякі особливості тілесності спортсмена у порівнянні з тілами-афектами на прикладі «внутрішнього» та «карнавального» тіл у концепції М. Бахтіна та «танцюючого тіла», представленого у творах Ф. Ніцше. Підставою для порівняльного аналізу спортивної та афектованої тілесності є їх спільна здатність до вислизання за межі соціально-культурної локалізації, невизначуваність фреймами соціально-конструктивістського характеру. Зазначається, що тілесність спортсмена споріднюють з тілами-афектами такі властивості, як розімкненість, процесуальність, становлення. Показано, що на відміну від цих тіл, її розмикання гранично інтенціональне та індивідуалізоване, воно досягається синтезом, а не розчиненням. Такі іманентні характеристики спортивної агоністики, як активна взаємодія, апріорно задана необхідність порівняння, жага до визнання приводять до постійного взаємного перевизначення спортсменів у психо-фізичному плані. Акцентується, що спортивна тілесність віднаходиться інтерсуб'єктивним шляхом, а не монологічно на протиположності тілам-афектам. «Авторське» тіло спортсмена виникає в динаміці змагання, воно діяльне, не аморфне, його тимчасова завершеність відкрита для нового перевизначення. Шлях його віднаходження – це активний, аскетичний, авторський та інтерсуб'єктивно комунікативний шлях. Тілесність спортсмена у спорті великих досягнень – це тіло-суб'єкт, із властивими тільки йому здатностями до самоактуалізації в соціумі. Підсумовується, що спортивна тілесність поєднує в собі природність та власні культурні доробки і в такому синтезі здатна до вислизання за рамки соціально сконструйованих форматів тілесної визначеності.

Ключові слова: тілесність, спортивна тілесність, агон, спорт, тіла-афекти, суб'єктивність, інтерсуб'єктивність, відкритість до перевизначення.

Athlete's bodily and the bodies-affects: beyond social formats

S.V. MOGILEVA

Kharkiv national university of internal affairs, Kharkiv, Ukraine, E-mail: athena84@mail.ru

Abstract

The author discusses some features of athlete's bodily in comparison with the bodies-affects on the example of «internal» and «carnival» bodies in M. Bakhtin's concept and «dancing body», presented in the works by Friedrich Nietzsche. The reason for the comparative analysis of athletic and affective bodily is their common ability to avoid any social and cultural localization, indefiniteness of socio-constructive frames. It is noted that athlete's body and bodies-affects have common features: openness, becoming. It is shown that in contrast to these bodies, its openness is very intentional and personalized, it is achieved not by dissolution, but by synthesis. Inherent characteristics of sport agon are active interaction, thirst for recognition that result in constant mutual redefinition, renovation of athletes in the psycho-physical aspect. It is emphasized that athletic bodily is obtained by inter-subjective mode in opposition to the bodies-affects. Athlete's bodily appears in the dynamics of the competition, it is active, not amorphous, and its acting completeness open to new redefinition. Its path by nature is active, ascetic, author's and intersubjectively communicative. Athlete's bodily in the sport of great achievements is the body-subject and it has unique abilities which assist on athlete's self-actualization. To sum up, athlete's bodily combines natural and cultural aspects and in their synthesis it is capable of avoiding socio-constructive formats of bodily certainty.

Keywords: bodily, athlete's bodily, agon, sport, bodies-affects, subjectivity, intersubjectivity, openness to redefinition.

Постановка проблеми. В простір філософської рефлексії тілесність людини була «введена» порівняно недавно, наприкінці XIX – протягом XX ст. і, в цілому, її дослідження зазнало потужного впливу дихотомій «тіло/душа» та «культура/природа», зумовлених християнськими та постхристиянськими епістемологічними настановами. В межах цих настанов розглядання тіла людини відбувалося переважно в форматі прочитання його як джерела бажань, емоцій, сексуальних пристрастей, афектів, перверсій та взагалі будь-якої ірраціональності, яка підлягала придушенню та

стримуванню з боку цивілізаційних процесів. У такому трактуванні людське тіло було відтворене як символ протесту проти християнської концепції моральних і тілесних обмежень, капіталістичної раціональності, відчуженості та бюрократичних методів керування [14, с. 151-152]. Таким чином, теоретична легітимація тілесності відбувалася переважно в контексті сексуальності та «звільнення». В той же час практично не сталося філософського обґрунтування гармонійного сполучення природно даного людині та того, чого вона здобула зусиллями культивування свого тіла. Власне тілесності

© С.В. Могільова, 2015

людини-спортсмена й досі практично не приділяється значної уваги. Заявлена тема передбачає розкриття певних особливостей спортивної тілесності і як така має новаційні аспекти і постає актуальною.

Аналіз досліджень і публікацій. Існуючі дослідження спортивної тілесності «з боку спорту» переважно здійснюються в методологічному ключі філософії модерну, тобто апелюють до трактування тіла як лише організму, як біомеханічного об'єкта з усіма суб'єкт-об'єктивними експлікаціями, які з цього випливають. В сучасній теоретичній інтерпретації феномена тілесності домінує конструктивістський підхід, згідно з яким вона розглядається як визначувана різноманітними факторами – ідеологічними, владними, культурними, політичними, соціальними тощо [див., наприклад: 6, с. 3; 7; 13]. Певне відображення знайшли історико-культурні формати тілесності людини і спорту як однієї з тілесних практик [1; 17 та ін.]. Кореляції між явищами соціального та тілесно-спортивного цікаво представлені в соціологічно орієнтованих дослідженнях [1; 4; 5; 16], але загалом ці дослідження ілюстративно підтримують конструктивістський підхід до тлумачення спортивної тілесності. Індивідуальність тілесності, її неповторність досліджуються досить однобічно, в її аномальному варіанті – як тілесність хвороблива та інвалідна. Значущість тілесності в екзистенціальному досвіді людини розкривається через такі антропологічні події, як народження, дитинство, вік, стать, старість, смерть [6, с. 27]. Таким чином, і в конструктивістському, і навіть в антропологічному прочитанні проблеми тіла, тілесності людини-спортсмена або не приділяється належної уваги, або не висвітлюються її екзистенціальні риси, пов'язані з можливостями розкриття власних індивідуальних психофізичних властивостей.

Певним заповненням цієї лакуни в філософії тілесності автор може вважати власне дослідження означених проблем, в якому розглядається буття спортивної тілесності та виявляються її екзистенціальні характеристики, головними з яких є можливості суб'єктивації та самоактуалізації в інтерсуб'єктивному просторі тілесно-спортивної дискурсивності [8; 9]. Проблема розглянуто в протиставленні масових спортивних практик, які сприяють виробленню та тиражуванню соціально санкціонованих моделей тіла – спорту вищих досягнень. Відзначається, що соціальним конструктом є та тілесність, яка формується в численних різновидах масових спортивних практик, пропонує соціумом. Така сконструйована тілесність полегшує соціально-комунікативне функціонування, допомагає соціальній інтеграції і т. ін., але як будь-який конструкт, вона є обмеженою, нецілісною, фрагментованою. Особливості саме такої тілесності висвітлюються в більшості досліджень. На противагу

такому обмеженому існуванню тілесності, цілісність суб'єктивного переживання власного тіла в процесі спортивної взаємодії визначається за допомогою концепту «авторська тілесність», що виникає в процесі змагання шляхом взаємного перевизначення (у розумінні Ж. П. Сартра), постійної незгоди з визначенням себе й закріпленням своєї психофізичної суб'єктивності в якихось межах, як індивідуальний і особистісний спосіб тілесного синтезу сенсів, що виникають щомиті. Спортивна «авторська» тілесність є цілісною, незамкненою, має виражену індивідуальність. Вона цілісна, оскільки є результатом синтезу (індивідуальних особливостей, сприйняття змагальної ситуації і добровільних інтенцій та зусиль людини). Її незамкненість обумовлена відкритістю до перевизначення в спортивній взаємодії (як у конкретному змаганні, грі, старті і т. ін., так і протягом усього спортивного життя). Вона гранично індивідуалізована, оскільки саме використання тих психофізичних характеристик та індивідуального досвіду, які відрізняють одного спортсмена від іншого, забезпечують найкращий результат за вихідної рівності змагальних умов. Вона є результатом вольових інтенцій і як така є дійсним суб'єктом/предметом людської культурної практики, що поєднує в собі спонтанні прояви тілесності і результат зусиль по культивуванню власного тіла.

Метою дослідження є розкриття особливостей таких рис спортивної тілесності, як процесуальність, становлення, розімкненість у порівнянні з афектованою тілесністю, яка має східні характеристики, на прикладі «внутрішнього» та «карнавального» тіл у концепції М. Бахтіна та «танцюючого тіла», яке представлене у творах Ф. Ніцше. Підставою для такого порівняння є наявність і в тілесності спортсмена, і в афектованій тілесності культурних та природно-спонтанних інтенцій одночасно, які власне й дозволяють зазначеним тілам вислизати за межі соціально сконструйованих фреймів.

Виклад основного матеріалу. Описане «авторське тіло» спортсмена, яке набувається в спорті великих досягнень шляхом довготривалих цілеспрямованих тренувань у постійному агоністичному перевизначенні, на перший погляд співвідносно з «Внутрішнім тілом» у розумінні М. Бахтіна: «внутрішнє тіло – моє тіло як момент моєї самосвідомості – представляє собою сукупність внутрішніх органічних відчуттів, потреб і бажань, об'єднаних навколо внутрішнього центру» [2, с. 72]. Так само і спортсмен у змаганні збирає у внутрішньому зусиллі всі свої здібності, навички та вміння в єдину інтенцію на перемогу у боротьбі. Але є і відмінність, яка полягає в тому, що хоча це «внутрішнє тіло», як його розкриває Бахтін, і переживається зсередини, воно відчувається як «важка плоть», обтяжена саме бажаннями і потребами тіла як організму. Таке тіло завжди

пасивно-реактивне, воно є тілом-об'єктом. Внаслідок цього воно є дуже сприйнятливим, податливим до формуючої діяльності іншого в будь-якій формі – від визначаючого погляду конкретного іншого (в розумінні Ж. П. Сартра) до тих фреймів, що задаються макро- та мікросоціальними групами. Тіло ж спортсмена в ситуації змагання діяльно активне. Бахтін не розглядав спортивну тілесність як таку, але навіть коли наводить спортивний приклад, він акцентує саме момент заглибленості в себе: «Під час важкої і небезпечної дії я весь стискуюся до чистої внутрішньої єдності, перестаю бачити і чути будь-що зовнішнє, зводжу себе всього і свій світ до чистого самовідчуття» [2, с. 69]. Тобто зосередженість «внутрішнього тіла» Бахтіна та авторського тіла спортсмену є тим, що їх поєднує, але ця зосередженість має різнонаправлені інтенції: перше сконцентровано на заглибленні у себе як цілісний організм, друге – сконцентровано на збиранні своїх можливостей у спрямуванні їх назовні. Тіло спортсмена здійснює себе в змаганні як результат синтезуючої культивування: природних даних організму, психосоціального картографування та інтенції до перемоги. Як культивоване, «оброблене», це тіло в якомусь сенсі артефакт, воно створене волею і культурою, практикою культури, воно вже не тільки організм. І як результат спрямованості до перемоги – воно також позбавлене виключно організмичних, пасивно-сприйнятливих якостей, оскільки жага визнання, бажання утвердити себе як кращого в спорті не обумовлено інстинктами і потребами (виживання, розмноження і т. ін.). Тіло спортсмена – результат волі та діяльності по культивуванню, яке несе в собі сліди соціальної «розмітки». Оскільки тілесність, що віднаходиться спортсменом у поєдинку не є статичною, тобто вона не замкнута ні власною репрезентацією, ні об'єктивуванням з боку іншого, вона постає як процес. Ця якість спортивної тілесності виявляє деяку її схожість із «танцюючим тілом», описаним Ф. Ніцше та «гротескним тілом» – у пізнього Бахтіна. Ці тіла також уникають будь-якої дискурсивної і взагалі – культурної, локалізації. Однак, і перше і друге – це, за визначенням В. Подороги, тіла-афекти [12]. Так само як і в змаганні, ці тіла перебувають в стані ex-stasis, тобто виходять за власні межі тим чи іншим шляхом, але вони не мають чітких кордонів: ні організмичних, ні в часі, ні в просторі. Цього не можна сказати про людину в процесі спортивного агону. Спортсмен завжди чітко орієнтований, перш за все інтенціонально, але, до того ж, він постійно перевершує, переступає кордони можливостей свого організму, своєї психіки, волі та іноді – межі часу і простору (як рекорд).

Тілесність спортсмена набувається в процесі довготривалих тренувань і опробувань себе у змагальному співвідношенні до іншого, тобто в цілому – шляхом зусиль аскетичного

характеру. Тому, на перший погляд, співвіднесення її із «гротескним тілом» у концепції гротескного реалізму М. Бахтіна може здатися не цілком виправданим. Загальною підставою для такого співвіднесення служить вже відзначена тілесна незамкнутість, а також така характеристика карнавалу, як скасування ієрархічних відносин, яка відкривала унікальну (для середньовічного суспільства) можливість суб'єкт-суб'єктної комунікації. Бахтін пише, що як народне свято, карнавал у протистоянні офіційним святкам заохочував рівність у стосунках. Завдяки цьому виникала «можливість рівного спілкування в «нерівному», ієрархізованому суспільстві ... Це тимчасове ідеально-реальне скасування ієрархічних відносин між людьми створювало на карнавальній площі особливий тип спілкування, неможливий у звичайному житті» [3, с. 15-16]. Завдяки цій властивості карнавалу гротескно-карнавальне тіло в концепції Бахтіна набуває рис відкритості до комунікації, хоча і своєрідної. По суті, це єдина не монологічна експлікація тілесності, крім пропонованої автором статті концепції «авторської» спортивної тілесності [9]. Фундаментальні відмінності, які існують між «гротескним тілом» і пропонованим розумінням «авторського тіла» в спорті допоможуть виявити деякі тонкощі розуміння останнього.

Перш за все, карнавальне тіло і тілесність абсолютно не індивідуалізовані, «носієм матеріально-тілесного початку є тут не відособлена біологічна особина ..., а народ» [3, с. 26]. «Одиничне тіло і річ не збігаються тут самі з собою ... Вони представляють матеріально-тілесне зростаюче ціле світу і, отже, виходять за межі своєї одиничності; окреме і універсальне ще злиті в них у суперечливій єдності» [3, с. 30]. У такій нерозчленованості, невіділеності із загального космічного початку не може бути й мови про індивідуальні прояви і, тим більше, про авторство. Належність до загального обумовлює і підкреслення будь-яких окремих тілесних рис як їх гіперболізацію, надмірність. На протигагу цьому, в авторському, індивідуальному збиранні себе в процесі агону, перш за все, важлива не надмірність, а співмірність, не перебільшення, а відповідність. Незамкнутість тілесності в поєдинку, її становлення прагне набути завершеності, закінченої форми. Але ця форма (спортивної тілесності) не є такою, що жорстко приписана ззовні, навпаки: це затвердження тим, хто переміг, своєї власної, авторськими зусиллями «виліпленої» форми і її правильність, закінченість, ступінь досконалості підтверджені тим, що він переміг у чесному змаганні з кращими. Тут індивідуальність є гранично виявленою, на відміну від «тіла гротеску», де індивідуальність, як розгортає її розуміння Бахтін, знаходиться «в стадії переплавки» [3, с. 34]. Гротескна концепція тіла стверджує його принципову незавершеність і

неможливість завершення, звідси витікає його потворність і протистояння «образам готового, завершеного, зрілого людського тіла, як би очищеного від всіх шлаків народження і розвитку» [3, с. 32]. Гротескне тіло в концепції М. Бахтіна не є відмежованим від решти світу, воно ніби «проростає» у світ і світ проростає в нього. Воно «розкриває свою сутність, як таке, що зростає і виходить за свої межі тільки в таких актах, як злягання, вагітність, пологи, агонія, їжа, питво, випорожнення» [3, с. 33]. На думку Бахтіна, ця гіперболізована організмічність, розливання і змішаність з навколишнім середовищем, відсутність чітких меж гротескного тіла принципово протилежні образотворчим і тілесним канонам класичної античності. Тіло цих канонів – строго завершене, абсолютне готове тіло. Але Бахтін називає його одиноком, закритим від інших тіл [3, с. 36]. Авторське ж тіло, що віднаходиться в динаміці спортивного змагання, генетично пов'язане з античними канонами тілесності. Воно віднаходиться в дії, і в ситуації максимальної відмежованості від зовнішнього світу (спорт як гра завжди має чітко відмежований простір) і на ньому також лежить акцент «завершеної самодостатньої індивідуальності даного тіла» [3, с. 36], але воно не самотнє, воно віднаходиться в динаміці інтерсуб'єктивних відносин, де специфіка ситуації спортивного змагання не дає йому «застигнути», відокремитися, закритися від інших. Якщо гротескне тіло – це «вічна неготовість буття» [3, с. 40], його розчинення, змішаність і нерозмежованість, то спортивне тіло, яке віднаходиться авторськими вольовими зусиллями – це індивідуально створене, динамічно співвіднесене і вивірене в своїй пропорційності, абсолютно окреме, готове тіло. Воно діяльно, неаморфно і його тимчасова завершеність відкрита до перевизначення.

Інший різновид тіла-афекту може бути вичитаний у Ф. Ніцше. Цю проблему докладно висвітлює В. Подорога [11]. Він відзначає, що для Ніцше тіло – це потік психосоматичних подій, що знаходяться в стані безперервного становлення, жодне з яких не може бути «фіксовано» в рефлексивній (тобто – дискурсивній) процедурі. Досвід тілесності (згідно з Ніцше) не може розташовуватися «в окремому регіоні буття ... він не може бути відмежованим у просторі, зліченим в часі або досліджуваним як певна матеріальна протяжність поряд з іншими фізичними тілами» [11, с. 21]. Такого роду тілесність має завершену цілісність, вона протікає у всіх моментах життя і завжди там, де немає свідомості. «Танцююче тіло» – діонісійське подання тіла, досвід танцюючого – заперечення якої б то не було жорсткої «я-конструкції». Подорога підкреслює, що для Ніцше важливо уникнення будь-якої локалізації в часі і просторі, мові і свідомості [11, с. 28]. Тіло людини в процесі спортивного змагання ми розглядає-

мо як таке, що перебуває в процесі становлення. Але, на відміну від діонісійського танцю, який не є засобом для досягнення будь-якої мети і внутрішня семіотика рухів якого неможлива, спортивний агон має мету і всі рухові дії підпорядковані цій меті. Тілесна цілісність віднаходиться завдяки вольовій інтенції на перемогу. В цьому відмінність: ніцшевський танець – це набуття цілісності шляхом розчинення в потоці становлення, екстатична техніка виходу за межі суб'єкт-об'єктних відносин, тоді як спортивна взаємодія передбачає аскетичне збирання себе в цілісність шляхом тривалих (в процесі тренувань) і миттєвих, а часто – і спонтанних (в процесі змагання) вольових зусиль. Цілісна, «авторська» тілесність в спорті віднаходиться як спрямованість, а не як розчинення. Це активний і, в той же час, інтерсуб'єктивно-комунікативний шлях. Як показує Подорога, Ніцше є самовідчуженим, його буття – це самотність, буття без Бога і тому комунікація, якщо і є можливою, не має жодних трансцендентних гарантій. Для Ніцше «ти» не вкорінене в абсолютному «Ти» – в Бозі й тому місце іншого заступає чужий, від погляду якого треба ховатися і це знищує будь-яку можливість діалогу. Уникнення падіння в «речовий» світ у Ніцше інше, ніж у Сартра. Подорога пише (і з цим важко не погодитися), що це нескінченна гра масок, кожна з яких відображає погляд чужого, дозволяючи сховатися від нього і даючи можливість бачити йому самому. Але таке особливе почуття водночас і самотності, і множинності, і така комунікативна стратегія провокації не можуть привести до цілісності. Це шлях розчинення, розсіювання. Постійна зміна масок і уникнення прямої комунікації веде до втрати себе – «самотність не має автора» [11, с. 29].

Безумовно, порівнювати масштаб життєвого виклику Ніцше і масштаб досягнень, хай самого видатного спортсмена, неможливо і не є нашою метою. Йдеться про стратегії комунікації та віднаходження шляхом цих стратегій видів тілесності. Як показав В. Подорога, стратегія Ніцше – це уникнення детермінації в певному тілі та локалізації в певному культурному континуумі і засобом такого уникнення для нього є діонісійське подання тіла, танець. Як будь-яка екстатична практика, діонісійський танець веде до розчинення. У тому числі й з тієї причини, що така стратегія самотності не підтримує прямої комунікації з іншим, в якій тільки і можливо набуття себе, окреслення екзистенціальних кордонів власного Я, тілесного в тому числі.

В. Подорога, спираючись на тексти Ніцше, пише, що діонісійське подання тіла в моделі танцю – це набуття справжньої індивідуальності. Приймаючи тезу, що «поле індивідуальності створюється за рахунок залучення в рух всіх верств буття» [11, с. 26], важко погодитися з тракту-

ванням діонісійського розчинення як досвіду справжньої індивідуації. Індивідуація, якщо її розуміти буквально, за визначенням, як виділення одиничного та індивідуального із загального, як поділ загального на індивіди, на особливе [15, с. 176] або в екзистенціалістській трактовці – як самоактуалізація, як виконання власної задачі, долі, не може бути розчиненням, «захопленістю діонісичного стану, з його знищенням меж і кордонів існування», як це есплікується у Ніцше [10, с. 82].

Саме таким чином розуміється індивідуація у самого Ніцше і співвідноситься вона з аполонічним початком, який знає «лише один закон – індивіда, тобто збереження кордонів індивіда, міру в еллінському значенні» [10, с. 70]. Не маючи можливості в рамках даної роботи обговорювати тонкощі розгортання Ніцше поняття індивідуації, слід зазначити, що обговорюване спортивне зусилля збирання, синтезу своїх можливостей, безумовно, носить аполонічне забарвлення і як співмірне (своїм можливостям, можливостям противника і ситуації) і як інтенціональне, активно діяльне в протилежність «летаргічному елементу» [10, с. 82] діонісичного стану.

Якщо невиділеність, потворність і незавершеність карнавального тіла (за М. Бахтіним), його взаємопроникнення з середовищем, можна назвати «докультурним» або навіть «досоціальним» тілом, то тіло, що прагне до уникнення будь-якої просторово-часової та історичної

локалізації (у поданні Ф. Ніцше), можна назвати «втомленим» від культури (соціуму). Тоді спортивну тілесність можна визначити як тіло культури, тіло-артефакт, але, в той же час – це тіло-суб'єкт, з притаманними тільки йому здібностями до самоактуалізації у співтоваристві.

Висновки. Тілесність людини, яка присвятила своє життя самореалізації в сфері спортивної агоністики, суттєво відрізняється від інших видів тілесності, ініційованих та сконструйованих соціальним формативанням. Спортивна «авторська» тілесність постає як процес, становлення, вона є розімкнутою. Саме ці властивості споріднюють спортивну тілесність із тілами-афектами. Але, на відміну від цих тіл, розмикання тілесності спортсмена є гранично інтенціональним та індивідуалізованим, воно досягається синтезом, а не розчиненням і у взаємодії, порівнянні, постійному взаємному перевизначенні, тобто інтерсуб'єктивно, а не монологічно. Авторське тіло спортсмена виникає в динаміці змагання, воно діяльне, не аморфне і його тимчасова завершеність відкрита до перевизначення. Це активний, аскетичний, авторський та інтерсуб'єктивно-комунікативний шлях вибудовування своєї тілесності. Тіло спортсмена (у спорті великих досягнень) – це тіло-суб'єкт, із властивими тільки йому здатностями до самоактуалізації в соціумі, це тіло, що у максимальному знятті соціально сконструйованих форматів, активно поєднує в собі природність та власні культурні доробки.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ:

1. Алкемайер Т. Социология спорта [Текст] / Т. Алкемайер // Логос. – 2006. – № 3 (54). – С. 141-146.
2. Бахтин М.М. Автор и герой в эстетической деятельности [Текст] / М. М. Бахтин // Автор и герой. К философским основам гуманитарных наук. – СПб.: Издательство «Азбука», 2000. – С. 9-226.
3. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса [Текст] / М. М. Бахтин. – М.: Худ. лит., 1990. – 2-е изд. – 543 с.
4. Бурдые П. Программа для социологии спорта [Текст] / Бурдые П. Начала. – М.: Socio-Logos, 1994. – С. 257-275.
5. Вакан Л. Социальная логика бокса в черном Чикаго: К социологии кулачного боя [Текст] / Л. Вакан // Логос. – 2006. – № 3. – С. 104-140.
6. Гомілко О.Є. Феномен тілесності: автореф. дис. ... доктор філософ. наук: 09.00.04 [Текст] / Інститут філософії імені Г. С. Сковороди НАН України. - Київ, 2007. – 36 с.
7. Ильин В.И. Социальное конструирование тела [Электронный ресурс] / В.И. Ильин. – Режим доступа: www.consumers.narod.ru
8. Могилева С.В. Современный спорт в экзистенциальном и социально-коммуникативном измерениях: дисс. ... канд. филос. наук: 09.00.03 [Текст] / Харьковский национальный университет им. В.Н. Каразина. – Харьков-2008. – 221 с.
9. Могилева С. Спорт как разновидность телесных практик субъективации: агон – диалог – экзистенция [Текст] / С.В. Могилева // Філософські перипетії. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. – 2008. – № 792. – С. 217-227.
10. Ницше Ф. Рождение трагедии, или эллинизм и пессимизм [Текст] / Ф. Ницше ; [пер. с нем. Ю. Антоновского, М. Полилова, К. Свасьяна, В. Флеровой]. – М.: Мысль, 1990. – С. 47-157. – (Сочинения : в 2 т. / Ф. Ницше ; Т. 1).
11. Подорога В.А. Мир без сознания (проблема телесности в философии Ф. Ницше) [Текст] / В.А. Подорога // Проблема сознания в современной западной философии: критика некоторых концепций. – М.: Наука, 1989. – С. 15-32.
12. Подорога В. Феноменология тела [Электронный ресурс] / В. Подорога. – Режим доступа: http://telestnost.ru/omega/filosofiya/fenomenologiya_tela_ch_3.htm
13. Саразин Ф. «Mapping the body»: История тела между конструктивизмом, политикой и «опытом» [Электронный ресурс] / Ф. Саразин // НЛО. – 2005. – № 71. – Режим доступа: <http://magazines.russ.ru/nlo/2005/71/sara2.html>

14. Тернер Б. Современные направления развития теории тела [Текст] / Б. Тернер // THESIS. – 1994. – Вып. 6. – С. 137-167.
15. Философский энциклопедический словарь [Текст] / [Ред. составители: Е.Ф. Губский, Г.В. Кораблева, В.А. Лутченко]. – М.: ИНФРА-М, 2003. – 576 с.
16. Эйхберг Х. Социальное конструирование времени и пространства как возвращение социологии к философии [Текст] / Х. Эйхберг // Логос. – 2006. – № 3 (54). – С. 76-89.
17. Parker A. Sporting masculinities: gender relations and the body [Text] / A. Parker. // Understanding Masculinities: Social Relations and Cultural Arenas. Buckingham, UK and Bristol, PA: Open University Press, 1996. – P. 126-138.

Стаття надійшла до редакції 15.12.2014

REFERENCES:

1. *Alkemayer T.* Sotsiologiya sporta (Sociology of sport). Logos, 2006, no. 3 (54), pp. 141-146.
2. *Bakhtin M.M.* Avtor i geroy v esteticheskoy deyatel'nosti (Author and hero in aesthetic activity) / Avtor i geroy. K filosofskim osnovam gumanitarnykh nauk (Author and hero. To the philosophical foundations of the humanities). St. Petersburg, 2000, pp. 9-226.
3. *Bakhtin M.M.* Tvorchestvo Fransua Rable i narodnaya kultura srednevekovya i Rennansansa (Creativity Francois Rabelais and popular culture of the Middle Ages and Renaissance). Moscow, 1990, 543 p.
4. *Burde P.* Programma dlya sotsiologii sporta (Program for the sociology of sport). Moscow, 1994, pp. 257-275.
5. *Vakan L.* Sotsialnaya logika boksa v chernom Chikago: K sotsiologii kulachnogo boya (Social logic of boxing in black Chicago: To the sociology of fisticuff). Logos, 2006, no. 3, pp. 104-140.
6. *Gomilko O.E.* Fenomen tilesnosti: avtoref. dis. ... dokt. filos. nauk: 09.00.04 (Phenomenon of bodility. Athor's abstr. Philosophical Sciences diss.). Institut filosofii imeni G. S. Skovorody NAN Ukrainy, Kiev, 2007, 36 p.
7. *Ilin V.I.* Sotsialnoe konstruirovaniye tela (Social engineering of the body). Regime to access: www.consumers.narod.ru
8. *Mogileva S.V.* Sovremennyy sport v ekzistentsialnom i sotsialno-kommunikativnom izmereniyakh: diss. ... kand. filos. nauk: 09.00.03 (Contemporary sport in existential and social-communicative dimensions. Philosophical Sciences diss.). Kharkovskiy natsionalnyy universitet im. V.N. Karazina. Kharkov, 2008, 221 p.
9. *Mogileva S.* Sport kak raznovidnost telesnykh praktik subektivatsii: agon – dialog – ekzistentsiya (Sport as kind of bodily practices of subjectivation: agon – dialogue - existence). *Filosofski peripetii. Visnik Kharkivskogo natsionalnogo universitetu imeni V.N. Karazina*, 2008, no. 792, pp. 217-227.
10. *Nitsshe F.* Rozhdenie tragedii, ili ellinstvo i pessimizm (The birth of tragedy or Hellinism and pessimism). Moscow, 1990, V.1, pp. 47-157.
11. *Podoroga V.A.* Mir bez soznaniya (problema telesnosti v filosofii F. Nitsshe) (A world without conscience (the problem of bodility in the philosophy of F. Nietzsche). *Problema soznaniya v sovremennoy zapadnoy filosofii: kritika nekotorykh kontseptsiy* (The problem of conscience in contemporary western philosophy: criticism of some concepts). Moscow, 1989, pp. 15-32.
12. *Podoroga V.* Fenomenologiya tela (Phenomenology of the body). Regime to access: http://telesnost.ru/omega/filosofiya/fenomenologiya_tela_ch_3.htm
13. *Sarazin F.* «Mapping the body»: Istoriya tela mezhdru konstruktivizmom, politikoy i «opytom» («Mapping the body»: History of the body between constructivism, policy and «experience»). NLO, 2005, no.71. Regime to access: <http://magazines.russ.ru/nlo/2005/71/sara2.html>
14. *Terner B.* Sovremennyye napravleniya razvitiya teorii tela (Modern directions of development of the theory of the body). THESIS, 1994. iss. 6, pp. 137-167.
15. *Filosofskiy entsiklopedicheskiy slovar* (Philosophic encyclopedic dictionary). Moscow, 2003, 576 p.
16. *Eykhberg Kh.* Sotsialnoe konstruirovaniye vremeni i prostranstva kak vozvrashcheniye sotsiologii k filosofii (The social construction of space and time as a return to the philosophy of sociology). Logos, 2006, no. 3 (54), pp.76-89.
17. *Parker A.* Sporting masculinities: gender relations and the body // Understanding Masculinities: Social Relations and Cultural Arenas. Buckingham, UK and Bristol, PA: Open University Press, 1996, pp. 126-138.

Могільова Світлана Валентинівна – кандидат філософських наук, доцент
Харківський національний університет внутрішніх справ
Адреса: 61080 м. Харків, пр-т 50-річчя СРСР, 27
E-mail: athena84@mail.ru

Mogileva Svetlana Valentinovna – PhD in philosophy, associate professor
Kharkiv national university of internal affairs
Address: 27, 50-richchia SRSR Av., Kharkiv, 61080, Ukraine
E-mail: athena84@mail.ru